

Plankorsningar: små korsningar, stora problem

Sverige som välfungerande samhälle är beroende av en stark och tillförlitlig infrastruktur. Detta innefattar bland annat järnväg, som står inför betydande utmaningar. Ett stort hinder för utvecklingen verkar vara plankorsningar som orsakar ca 20 dödsfall årligen.

Regeringen gav 2019 Trafikverket i uppdrag att öka säkerheten kring plankorsningar för att minska olycksrisken. Trafikverket har sedan tidigare interna regler om att plankorsningar ska stängas eller ersättas och de byggs över huvud taget inte på ny järnväg. Även om allmänheten är rörande överens om att de inte bör finnas kvar, kan konsekvenserna bli betydande för den fastighetsägare som förlorar sin passage.

Juridiskt bygger en plankorsning ofta på ett servitut, vilket innebär en formell rätt att använda någon annans mark för ett visst ändamål, till exempel att passera en järnväg. Med hjälp av en järnvägsplan kan sådana servitut smärtfritt upphävas, men Trafikverket kan även använda sig av fastighetsbildningslagen genom Lantmäteriet, som inte kräver en järnvägsplan.

Syftet med studien har varit att undersöka hur Trafikverket i praktiken går till väga för

att stänga plankorsningar och hur väl Lantmäteriet tillämpar fastighetsbildningslagen. För att undersöka det från flera perspektiv har Trafikverkets interna handlingar och lantmäteriförrättningar analyserats.

Trafikverket måste enligt lag om byggande av järnväg producera en järnvägsplan om inte fastighetsägarna är överens om att stänga korsningen. Om järnvägsplanen saknas blir i stället fastighetsbildningslagens fastighetsskydd centralt, som säkerställer att fastigheten inte minskar för mycket i värde.

Trots att lagstiftningen kräver järnvägsplan när det finns motstånd mot stängningen ligger en sådan mycket sällan till grund för stängningarna i förrättningarna. Samtidigt görs endast undantagsvis en prövning av fastighetsskyddet, trots att den bär en särskilt viktig roll när järnvägsplan saknas.

Studien visar att de juridiska spärrarna i praktiken utgör marginella hinder för att stänga plankorsningar. Frågan blir följaktligen om den nuvarande utformningen av lagarna – att det från det ena perspektivet krävs järnvägsplan men från det andra saknas krav – fungerar som det var tänkt.

Av: Inez Jensen och Sebastian Johansson
Titel: Halt! Här får ingen passera – En rättslig analys av stängning av plankorsningar.